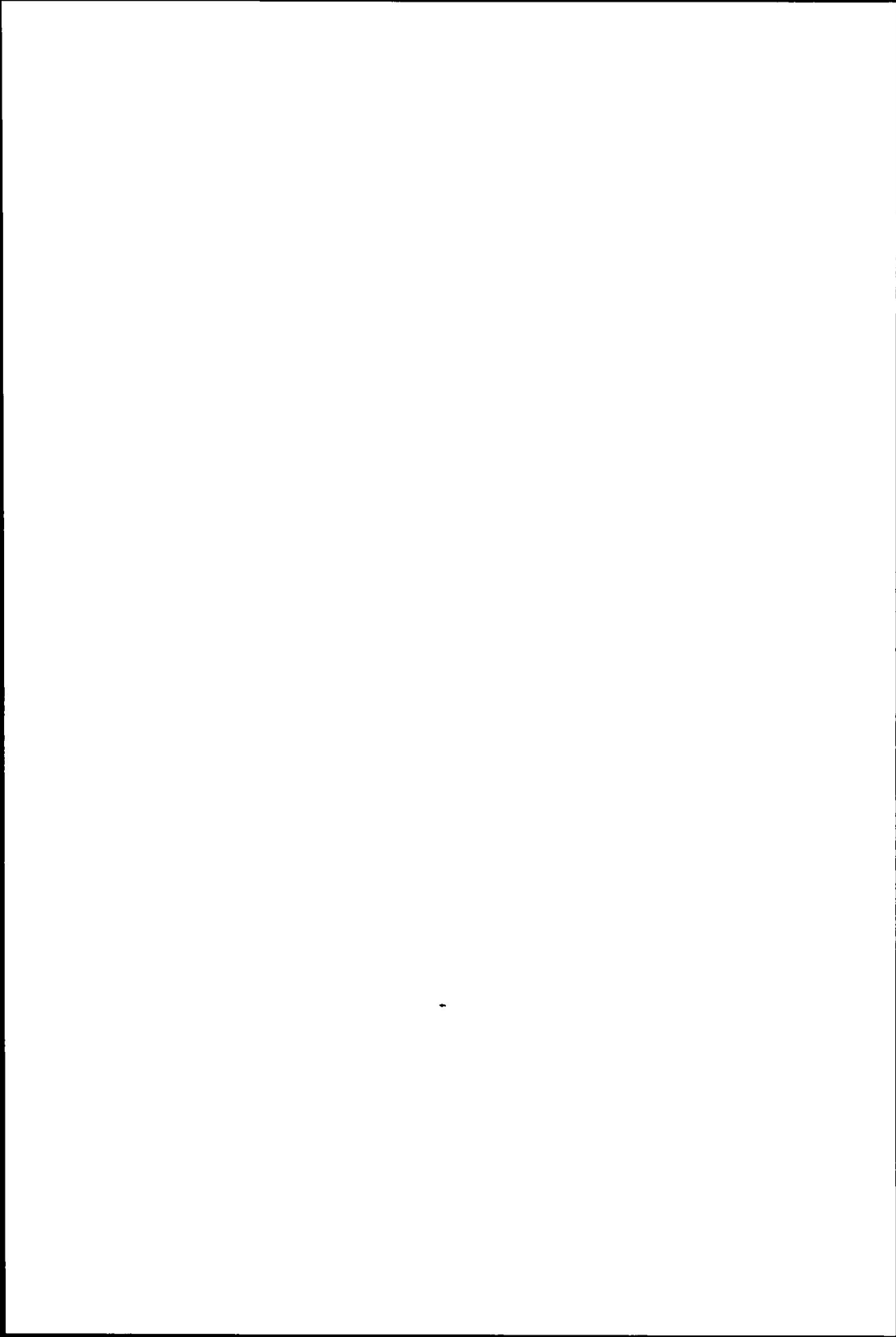
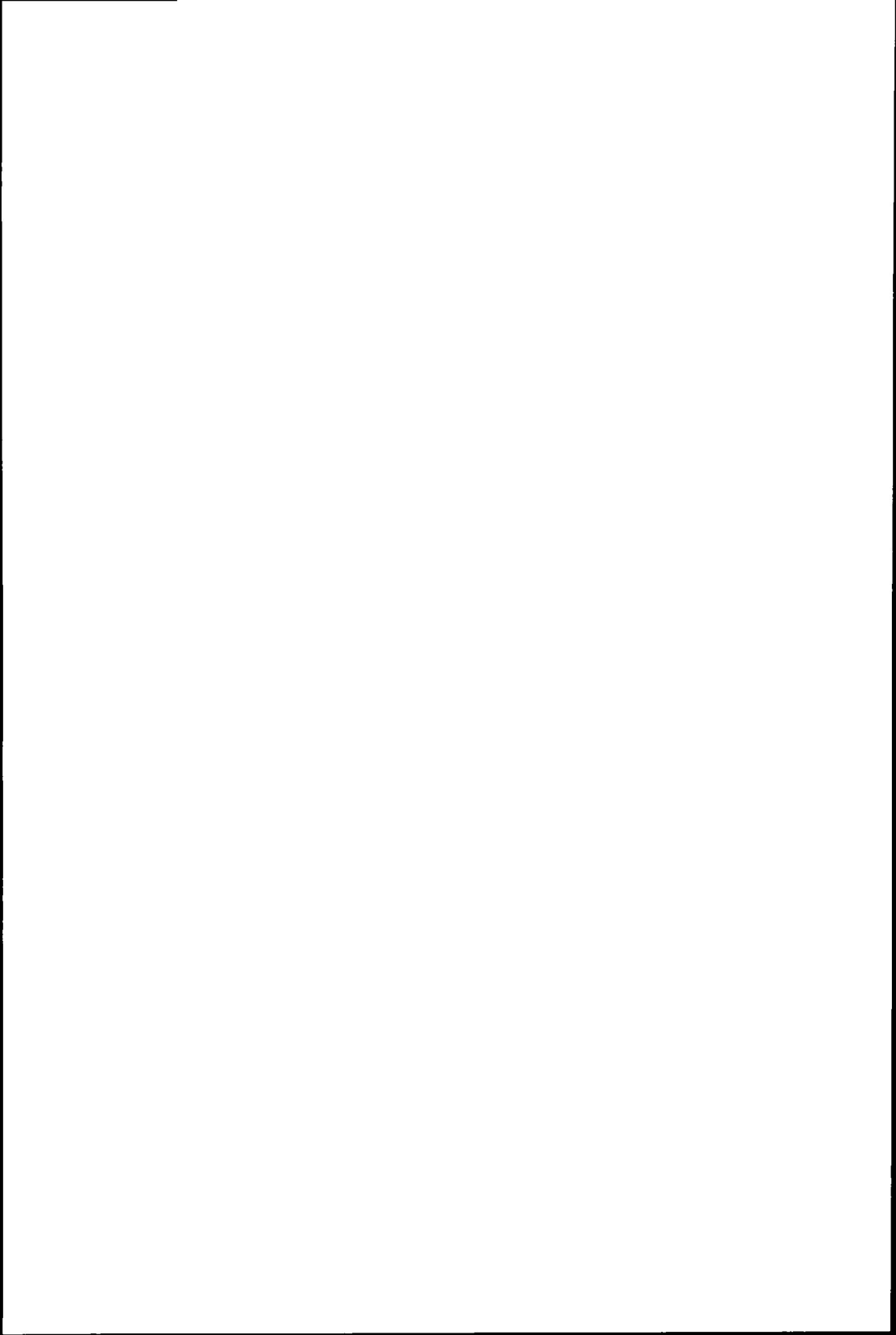

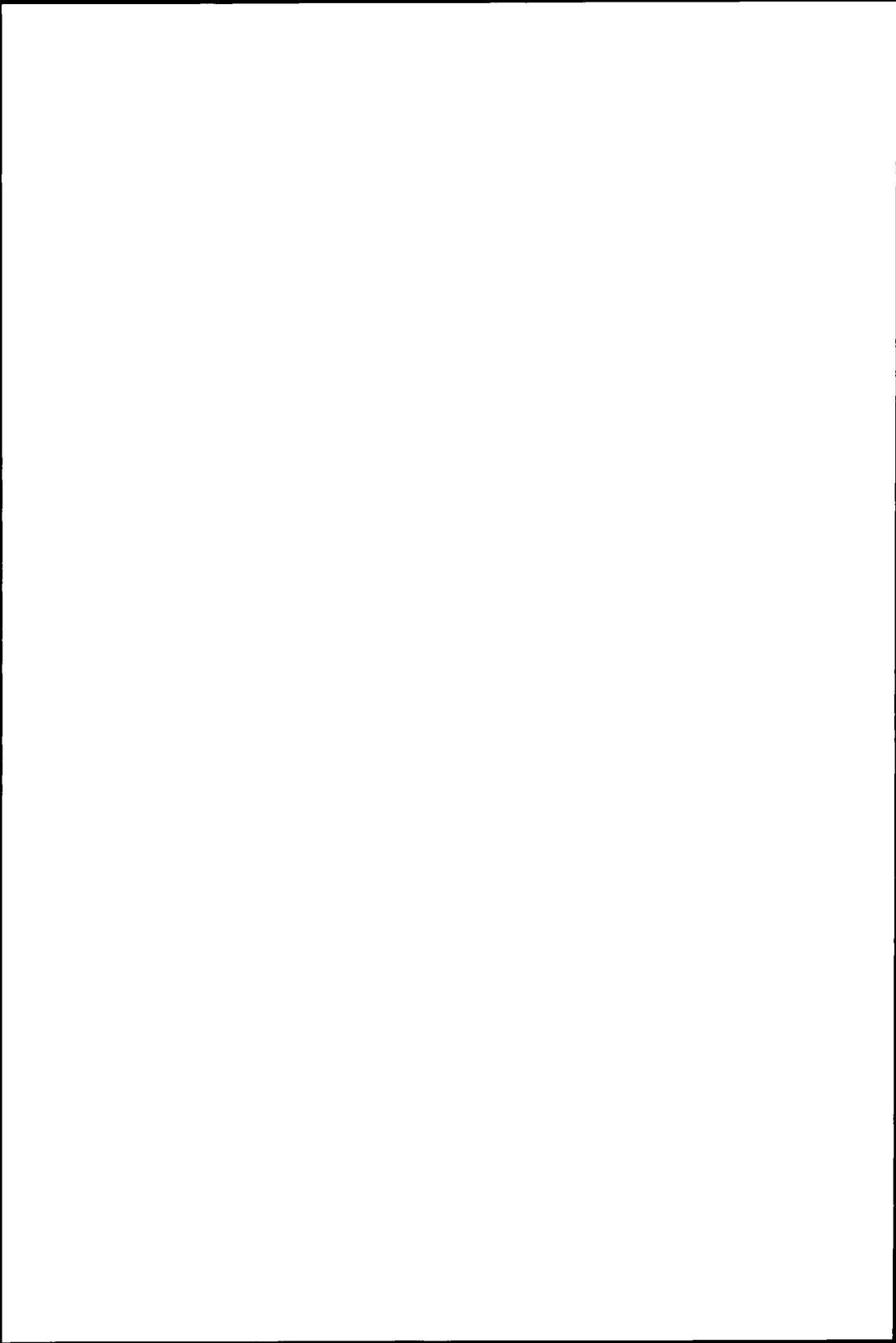
Sønderjyske
Årbøger
2011

Sønderjyske Årbøger
2011

Sønderjyske Årbøger *2011*

Redaktion:
Morten Andersen
Andrea Graw-Teebken
Mikkel Leth Jespersen
Hans-Ole Mørk
René Rasmussen

Historisk Samfund for Sønderjylland

Skrift: Palatino

Tryk: P.J. Schmidt A/S, Vojens

Bogbinder: Jysk Bogbind A/S, Holstebro

ISSN 0106-4452

Fagfællebedømmelse (peer review)

Historiefaglige artikler i Sønderjyske Årbøger underkastes ekstern fagfællebedømmelse før publiceringen.

Forsidebillede:

Sort sol over Tønder-marsken. Marskandskabet var en kilde til udtømmelig inspiration for Emil Nolde. Derfor gik han stærkt imod afvandingsplanerne i 1925, således som det fremgår af Søren Ellers artikel. Foto: Iver Gram, SORT SAFARI.

Forord

Det er sædvanen tro en blandet buket, vi kan præsentere med Sønderjyske Årbøger 2011. Syv meget forskellige artikler, der i tid strækker sig fra Lø Herred i 1635 til 1970'ernes Skærbæk.

Svend Jacobsen giver på grundlag af tingbøgerne et indblik i *Liv og død i Lø Herred i 1635*. Tingbøgernes brogede indhold af stort og småt tegner et unikt billede af almindelige menneskers hverdag i renæssancetidens Sønderjylland.

Lars N. Henningsens bidrag handler om en *Værdikamp på revolutionstiden*. Striden stod om en ny kirkeliturgi i Haderslev Provsti 1797-98. En folkelig protestbevægelse greb Sønderjylland, da regeringen i København havde indført en reform af gudstjenestens indretning. Det førte til sammenstød mellem befolkning, præster og embedsmænd.

Som de fleste andre unge sønderjyske mænd blev **Peder Rostgaard Evald** indkaldt til tysk krigstjeneste 1914-1918. Under Besættelsen holdt han foredrag om sine *Erindringer fra 1. Verdenskrig*. Manuskriptet gengives med forord om forfatteren af hans to døtre, Kirsten Rostgaard Petersen og Anna Rostgaard Rasmussen.

Mogens Rostgaard Nissens artikel handler om den tyske gesandt i København 1936-1942, *Cécil von Renthe-Fink* og *grænsespørgsmålet*. Renthe-Fink sad i en helt central position, da det dansk-tyske grænsespørgsmål blev allermest akut i 1940.

Mindretallet er også emnet for **Hans Schultz Hansens** artikel om *Kontaktudvalget for det Tyske Mindretal – oprettelsen og de første år 1965-1973*. Etableringen af kontaktudvalget mellem regering, parlament og mindretal er et konkret udtryk for afspændingen mellem flertal og mindretal siden 1950'erne.

Tøndermarsken blev afvandet i årene 1925-1933. Det store ingeniørprojekt indvandt megen ny landbrugsjord, men dette *Indgreb i marsklandets sjældne og særegne skønhed* fremkaldte også kritiske røster. Blandt dem var kunstmaleren Emil Nolde. **Søren Eller** redegør for det store afvandingsprojekt – og for Noldes mindre indgribende alternativ.

Sociologen og forfatteren **Henrik Dahls** *Skærbækminder* foregår i tidsrummet 1968-1978. Barndomsbyen Skærbæk er jævnligt dukket op i hans forfatterskab – og ikke altid for det gode.

Andrea Graw-Teebken, Hans-Ole Mørk og René Rasmussen udtræder med dette nummer af redaktionen. Vi takker for deres store indsats i de forgangne år.

Redaktionen

Indhold

Artikler

<i>Søren Eller</i> : »Indgreb i marsklandets sjældne og særegne skønhed«. Diskussionen om afvanding og naturfredning i Tøndermarsken 1925	9
<i>Peder Rostgaard Evald</i> : Evalds erindringer fra 1. Verdenskrig	45
<i>Svend Jacobsen</i> : Liv og død i Lø Herred i 1635	63
<i>Lars N. Henningsen</i> : Værdikamp på revolutionstiden. Striden om en ny kirkeliturgi i Haderslev Provsti 1797-98	85
<i>Mogens Rostgaard Nissen</i> : Cécil von Renthe-Fink og grænsespørgsmålet	129
<i>Hans Schultz Hansen</i> : Kontaktudvalget for det Tyske Mindretal – oprettelsen og de første år 1965-1973	161
<i>Henrik Dahl</i> : Skærbæk minder	191

Anmeldelser

Af kaptajn C.C. Fischers livserindringer (ved <i>Knud Madsen</i>)	213
Adriansen, Inge og Immo Doege: Dansk eller tysk? Agitation ved folkeafstemningerne i Slesvig 1920 (ved <i>H.E. Sørensen</i>)	215
Adriansen, Inge: Erindringssteder i Danmark. Monumenter, mindesmærker og mødesteder (ved <i>Jens Toftgaard</i>)	216
Arents, Ute og Silke Eisenschmidt: Die Gräber von Haithabu, Band 1-2 (Die Ausgrabungen in Haithabu, 15. Band) (ved <i>Bjørn Poulsen</i>)	219
Berg, Jens A: Fanget på Østfronten. Tvunget i tysk uniform (ved <i>Martin Bo Nørregård</i>)	221
Clausen, Kirsten H. og Torben A. Vestergaard (red.): Flensborgsten – om murstensformater, teglhandel og arkitektur (ved <i>Povl Leckband</i>)	223
Dragsbo, Peter (red.): Christian III og Dronning Dorotheas anetavler i Sønderborg Slotskirke (ved <i>Birgitte Bøggild Johannsen</i> og <i>Hugo Johannsen</i>)	225
Engelhardt, Juliane: Borgerskab og fællesskab. De patriotiske selskaber i den danske helstat 1769-1814 (ved <i>Lars N. Henningsen</i>)	228
Fiebig, Eva Susanne og Jan Schlürmann (udg.): Handbuch zur nordelbischen Militärgeschichte. Heere und Kriege in Schleswig, Holstein, Lauenburg, Eutin und Lübeck, 1623-1863/67 (ved <i>Lars N. Henningsen</i>)	229
Furdal, Kim og Jane Nissen: Postkort og byudvikling – Aabenraa på postkort 1890-1945 (ved <i>Britta Bargfeldt</i>)	231

Furdal, Kim m.fl. (red.): Velfærdstider og kulturarv – set fra Sønderjylland (ved <i>Morten Andersen</i>)	233
Hansen, Jürgen: Brandbekæmpelse på Broagerland – fra 1796 til 1980 – fra love og forordninger til praktisk brandbekæmpelse (ved <i>Kim Furdal</i>)	235
Hansen, Karin: Der Flecken Wyk auf der Insel Föhr. Ein Beitrag zur Geschichte der Bebauung des Fleckens und seiner Bewohner von 1700 bis 2000 (ved <i>Martin Rheinheimer</i>)	237
Henningsen, Lars N. (red.): Sydslesvigs danske historie (ved <i>Karen Gram-Skjoldager</i>)	238
Hünniger, Dominik: Die Viehseuche von 1744-52. Deutungen und Herrschaftspraxis in Krisenzeiten (ved <i>Carsten Porskrog Rasmussen</i>)	239
Jacobsen, Svend: Løgumkloster Birks tingbøger 1631-73. De bevarede årgange i uddrag (ved <i>Jørgen Mikkelsen</i>)	241
Larsen, Dennis: Fortrængt Grusomhed. Danske SS-vagter 1941-45 (ved <i>Günter Weitling</i>)	242
Larsen, Lars Krantz, Jette Linaa, Johannes Hertz og Inger Lauridsen: Tønderhus – en købstadsborg i hertugdømmet Slesvig (ved <i>Karsten Merrald Sørensen</i>)	244
Leick, Vagn: Drengear i Grænselandet (ved <i>Knud Madsen</i>)	247
Mikkelsen, Lis: Bogens Højskole. »En god bogsamling i ethvert sønderjysk hjem« (ved <i>H.E. Sørensen</i>)	249
Sterum, Niels T.: Løgum – Kloster, slot og by. »Pionerer i ødemarken«, I-II (ved <i>Klaus-J. Lorenzen-Schmidt</i>)	250
Sønnichsen, Ole: På egne præmisser. Sydbanks historie 1970-2010 (ved <i>Morten Andersen</i>)	252
Forfatterliste	255
Arkiver, museer og forskningsinstitutioner	257
Fra den lokalhistoriske arbejdsmark	307
Historisk Samfund for Sønderjylland	307
Oversigt over årsskrifter og periodica	318
Historisk Samfund for Sønderjylland, styrelse, kredsudvalg og regnskab	328
Nyeste udgivelser fra Historisk Samfund for Sønderjylland	334